

KALİTELİ YAŞAMANIN FELSEFESİ

*Prof. Dr. Nejat BOZKURT

Bir insanın, nesnenin ya da yaşantının nitelikçe nasıl olduğunu belirten, onun başka şeylerden ayırt edici üstünlüğünü ölçüp değerlendirebilen özelliğe kalite diyoruz. Başka deyişle kalite, bir kimsenin entelektüel ve moral alandaki doğasını belirleyen bir nitelik özelliğidir. Genelde kaliteler uzaktan, eksiklikler ise yakından fark edilirler. Varlığın temel kategorilerinden biri olan kalite, bir bakıma yetkinliği ve üstünlüğü niteler; bu nedenle de zayıflığın, eksikliğin, yetkin olmayışın ve niceliğin karşıtıdır. Nitelik, tez; nicelik, antitez olarak alınırsa, süreç de sentezdir. Ne var ki yaşamda çoğu kez nicelik, niteliğe baskın çıkar ve onu ezer. Nitelik ile nicelik hep ters orantılı olagelmıştır. Daimi bir sürüp gitme (*perpetuum mobile*) ile çok boyutlu ve karmaşık bir süreç olan yaşam, kalitesini de sürekli dönüştürür. Hayat, hayatı yaratır; yaşamın amacı kendisidir. Yaşamak her şeyden önce gelir, ama yaşayayım derken hayatın anlamını ve işlevini de unutmamak gerekir. Yaşamı kalitelendirmenin ilk adımı kendi'nin bilincine sahip olmaktır; kendini tanıyan ve bilen, kendine güvenen kişi başarıyı da garantilemiş sayılır. Sıradan bir yaşam için bile insanın geçmişe ve şimdije ait öylesine çeşitli dış yardımlara gereksinimi olmuştur ki bunlar güneş ve dünya, Tanrı ve doğa, atalar ve anne baba, dostlar ve arkadaşlar olmak üzere sürüp gider. Peki en iyi yaşam hangisidir? Yaşamı kalitelendiren, nitelikli kılan şey nedir? Yaşamın bir anlamı, değeri ve amacı var mıdır? Bütün deneyimlerin bir toplamı olan yaşam her şeyin üstünde ve kapsayıcı mıdır? Yaşam üstüne düşünme felsefenin en

---

* *İstanbul Ticaret Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyesi*

eski ve önemli konularından biri olmuştur. Geçmişte mutlu, örnek, kaliteli yaşamının koşullarını irdelemiş olan pek çok düşünür yaşamıştır. Bunlar arasında "*Sorgulanmamış yaşam yaşanmaya değer*" diyen Sokrates başta olmak üzere **Konfüçyüs, Buda, Aristoteles, Epikuros, Seneka, Yunus Emre, Mevlana, Hacı Bektaş Veli, Fuzuli, Montaigne, Kant, Goethe, Nietzsche, Hans Jonas** gibi düşünürleri sayabiliriz. Çünkü yalnız ne ile yaşıyorum sorunu değil, aynı zamanda nasıl yaşıyorum sorunu; yalnız özgürlüğü gerçekleştirmem değil, aynı zamanda bunu özgürce gerçekleştirmem sorunu da yaşamın sorgulanmasına sıkı sıkıya bağlı sorunlar olmuşlardır.

Kaliteli yaşam, sanal bir dünyada değil, gerçek bir dünyada söz konusudur. Herkes yaşamını daha iyi bir düzeye çıkarmayı, yaşamında bulunmayan, özlemine çektiği şeylere sahip olmayı, kısaca refaha ve mutluluğa ulaşmayı ister. İşte bu yapıcı ve yaratıcı olma çabası, yaşamda kaliteyi aramadır. Acaba bu durum insanlar için umutsuz bir çaba, bir ütopya mıdır? Tümüyle eksiksiz, mükemmel, olumsuzlukları bulunmayan bir yaşamdan elbette söz edemeyiz. Herkesin kendine özgü inişli çıkışlı, zaman zaman kusurlu bir yaşamı olabilir; ancak sorun bu olumsuzlukları olumluya, eylemsizliği eyleme çevirmek ve acıyı tatlı kılmaktır. Alman karamsar filozof **Schopenhauer'in** dediği gibi "*insan istediğini yapabilir ama istediğini isteyemez*"; koşullar onu yönlendirmiş ve çevresi bir takım dayatmalarla sarılmıştır. Bu nedenle de mutlak bir isteme özgürlüğüne sahip değildir. İnsan ne yapabileceğini bilip istediği ve isteğinde kararlı olduğu zaman başarılı bir yola girmiş sayılır. Yaşam kalitesi kişinin kendini geliştirmesi, kişisel yaşamını zenginleştirilmesi ve hedeflerine varması ile ilgilidir. Kaliteli yaşam, kişinin kendini sorgulaması, tanınması, yaşamını barışçıl, dengeli ve uyumlu kılabilmesidir. Unutulmamalıdır ki yalnızca bilinçli çaba ile arzulanan sonuca ulaşılabilir. Oysa insan, yaşamının çoğunu yapamayacağı şeyleri istemekle geçirmektedir. Kişi kendi yaşamını başkalarına örnek olacak yolda biçimlendirmeye çalışırsa kaliteli bir yaşamı gerçekleştirmiş olur. Ne var ki kaliteli yaşamın tek bir yolu olmasa gerek; ona giden pek çok yoldan söz edebiliriz. Var olan her şeyde etkin olan yaşam, ne kapsamı içinde ne de belirlediği tarz ve biçimlerde bir kerede toptan kavranabilir. O bütünüyle kuşatılamasa da her şeyi kuşatır; bütünüyle ele geçirilemese de her şeyi ele geçirir. Ancak yaşam her şeyden üstündür; ondan zevk almak istiyorsak ona değer vermesini bilmemiz gerekir. Bunun yanında yaşam-

da hiçbir şeyi ihmal etmez ve yaşamı "*iş üstünde iş*" anlayışıyla kurarsak beklentilerimize ulaşmamak için bir neden yoktur. Çünkü yaşamak demek bir bakıma karşı koymak, direnmek demektir. İnsan yaşamının her döneminde daha önceki ve sonrakilere göre bazı avantaj ve dezavantajlara sahiptir. Eğer bunları iyi değerlendirebilirse yaşamının sonunda güzel yaşadım diyebilecektir. Alman düşünür ozan **Goethe**'nin söylediği gibi, "*Kim geri dönüp de geçmişine şöyle bir bakma cesaretini gösterse arkada pişmanlık duyacağı ve bir yere kadar altüst olmuş bir yaşamı görecektir. Çünkü istediği ve yaptığı çoğu kez yanlış; dileği ve özlemi ise kusurludur.*" Bir yanda beklentilerimiz, özlemlerimiz, öbür yanda ise yaşadıklarımız var; bunlar hep bir arada ve koşut olmuşlardır. Oysa asıl olması gereken özlemlerimizin yaşama geçirilmesidir.

Yaşam kalitesi, yaşam standardı ve yaşam üslubu ayrı ayrı şeylerdir; ama bunlar bir arada değerlendirilmek durumundadır. Kaliteli bir yaşama sahip olabilmenin ölçütleri arasında tüm iletişim kanallarının açık tutulmasını, yani insanın öncelikle ve tüm duyarlılığıyla dışarıdan gelen bütün iletileri alımlamasını ve kendisindeki tüm oluşum ve birikimleri de dışarıya vermesini; sabırlı ve kararlı, saygılı ve dinleyen iyi bir arkadaş olabilmeyi; programlı ve sistemli biçimde zamanını iyi kullanmayı; çalışan, üreten ve paylaşan olmayı; etik ve estetik değerleri benimsemeyi; ortak akla katkıda bulunmayı; güzelliği, iyiliği ve doğruluğu çoğaltmayı; bireyin kendisini yapıcı ve yaratıcı kılarak özgürleştirmesini; katılımcı ve paylaşımcı olmayı; bunun yanında da beden ve ruh sağlığını gözetmeyi sayabiliriz. Kişi kendisini her bakımdan zenginleştirmeyi hedeflerken bunu başkalarıyla nasıl paylaşmalı? Yarattığı değerleri topluma nasıl sunmalı? Kendi çıkarlarıyla birlikte toplumun çıkarlarını da nasıl gözetmeli? Birbirimizi nasıl sevebiliriz ve birbirimizi sevme yollarını nasıl geliştirip çoğaltabiliriz? Saygı ve sorumluluğu nasıl öğrenebiliriz? gibi sorulara aranan yanıtlar da bizi kaliteli yaşamın yollarına sokacaktır. Ancak Latin ozan Horatius'un söylediği gibi, "*Hayat, ölümlülere zahmetsiz hiç bir şey sunmaz*"; öyleyse kaliteli bir yaşamı kurmak ve sürdürmek zor bir iştir. Yaşamı sürekli savaşçı aşılabilir bir şey olarak görmek gerekir. Ama aynı zamanda yaşama katlanabilmek ve ona yenilmemek için de onunla uzlaşmayı öğrenmek ve bilmek söz konusudur. Çünkü insanın işlevi, eylem halinde düşünülmüş yaşamdan başka nedir ki? Tıpkı

mutasavvıf ozan **Yunus Emre**'nin yedi yüzyıl önce söylediği gibi: "*Çalış, kazan, ye, yedir./Bir gönül ele getir./Yüz kabeden yeğrekdir./Bir gönül ziyareti.*"

En iyi yaşam hangisidir? sorusuna pek çok yanıt verilebilir; ancak "*başkalarına iyi bir örnek oluşturan yaşam en güzel yaşamdır*" görüşü tercihe ve kabule şayandır. Bu soruyu düşünür **Montaigne**ünlü "*Denemeler*"inde şöyle yanıtıyor: "*Gerçek felsefe bize yaşamayı öğreten felsefedir. Oysa bize yaşamayı hayat geçtikten sonra öğretiyorlar. Felsefenin insanlara, yaşamaya başlarken de, ölüme giderken de söyleyecek çok şeyleri vardır....Düşüncelerimizin en iyi aynası yaşamlarımızın akışıdır....İnsanın en büyük ve en onurlu eseri doğru dürüst yaşamaktır...Bilimlerin en zoru, en çetini hayatı iyi yaşamasını bilmektir.*" Yaşam kalitesi bir görüş, anlayış ve kabul sorunu olarak karşımıza çıkar. Herkesin benimsediği bir yaşam anlayışı ve kabulü vardır; bu da onun dünya görüşünden kaynaklanır. Yaşam anlayışımızı sevgiyle, dünya görüşümüzü de bilgiyle temellendirebilirsek kaliteli bir yaşama başlangıç yapabiliriz. O zaman dünyada olup biten her şeyle ilgilenme, çevreye kayıtsız kalmama, sorunlara çözüm arama, yani dünyayı nasıl görmek istiyorsak o yönde uğraş verme, kısaca yaşamı işlevsel kılarak bir amaca yöneltme durumunda oluruz. İnsan dünyada yalnız bir kez yaşıyor; yalnız bir kez bu güçlere, bu olanaklara sahip oluyor; bunları en iyi biçimde kullanmayan, kendini olabildiğince geliştirmeyen ve ilerletmeyene sizce ne denir? Burada **Horatius**'un şu ünlü dörtlüğünü anımsayalım: "*Düşünme cesaretini göster/Gir bu yola çekinmeden; iyi yaşamayı sonraya bırakanı/Yolunda bir ırmağa rastlayıp da akıp geçmesini bekleyen köylüye benzer;/Oysa ırmak akıp gidecektir hiç durmadan.*" Bu dünyada yalnız bir kez yaşayan bizler hayata inanalım; çünkü o en iyi öğretmendir ve herkese ne olduğunu öğretir.

İnsan uyumsuz (*disharmonik*) bir varlık olmasına karşın her yerde ve her zaman uyumu ve düzeni arar. İşte bu uyum ve düzen gereksinimi onu felsefe ve sanatı yaratmaya, yani yaşamın en yetkin ürünlerine ulaşmaya yönlendirmiştir. İnsan böylece sahip olamasa da hayal eder, düşünür. Çünkü bilir ki yaşam bize açılmış olan çok değerli bir kredidir ve onu geleceğe yönelik yatırıma dönüştürebilmeyi başara-bilenler kaliteli bir yaşam sürdüreceklerdir. İnsan yaşama bağışlanmış değil, ödünç verilmiştir. İşinde verimli ve başarılı, ilerleme ve gelişmeye açık, saygı ve sorumlu-

luk bilinci olan, değer yaratan ve onu paylaşan, herkesçe beğenilen örnek bir yaşama biçimine sahip olan kimse böylece kaliteli yaşam yolunda felsefe ve sanatlardan pay almış olacaktır. Çok yaşamak aslında çok kimseyle yaşamak, başkalarının ölümünü yaşamak demektir. Bunlardan ilki kendilerini yetiştirmemizi isterler, ikincilerse kültürlerinin ve eserlerinin anısında kendimizi yenilememizi. Yaşamın kalitesi öncelikle insanların maddi ve manevi gereksinimlerini karşılamalarıyla başlar. Her insanın yaşam tarzı temelde o insanın üretim biçimiyle belirlenebilir; üretim biçiminin değişmesi yaşam kalitesini de değiştirir. Yaşam kalitesini artırabilecek en önemli etken her alanda üretimdir. Bu nedenle rasyonalizmin kurucusu **Descartes**'ın ünlü "*Cogito ergo sum*"unu şu biçime çevirebiliriz; "*Üretiyorum, o halde varım.*" Başka deyişle hayatta ürettiğim oranda kaliteli yaşarım. Yaşamda gerçek kalite dünya nimetlerinden değil, düşünce nimetlerinden yararlanmakla başlar; çünkü yalnız ekmele yaşanmaz. Öğrenme, bilme ve düşünme yaşamın en anlamlı ve önde gelen etkinliklerindedir. Günümüzde çağdaş varoluşun karmaşıklığında öğrenim almış fakat eğitilememiş, teknik becerileri olan fakat kültürü yetersiz kalmış uzman kişi kendisi ve toplum için tehlikenin ta kendisidir. Hakiki bir iç dünyası olmayanın yaşamı da yoktur ve canlandırılmaz. İşte bu nedenle yaşamak kutsal bir ödevdir, ne kadar sürerse sürsün; çünkü yaşamak ve mükemmellik bir ve aynı şeydir. Bu yüzden yaşamayı güzelleştiren her şeyi esirgeyip korumamız gerekir.

Yaşam her şeyi içine alır ama o hiçbir şeye sığmaz; dünyada ne kadar insan varsa o kadar da yaşam var. Ama hangi yaşam daha kalitelidir diye sorduğumuzda ne yanıt verebiliriz? İniş çıkışlarına, bütün olumsuzluklarına karşın yaşamaktan vazgeçemiyoruz. Yaşamda özlemlerimize tümüyle kavuşmasak ve her şeyden bıksak da yaşamaktan bıkmıyoruz. Gerçek yaşam çoğu kez parlaklığını yitirse de bunu zaman zaman hayal gücünün cilasıyla tazelemek gereğini duyuyoruz. İnsanın yaşamı bir bakıma onun hayalidir; demez miyiz insan hayal ettiği müddetçe yaşar diye. Yaşamı hangi servetle kıyaslayabiliriz? Yalnız kâr zarara göre yaşamın hesabını çıkarabilir miyiz? Yaşamın bir mantığı olduğundan söz edebilir miyiz? Aslında o hiçbir hayal gücünün bile öngöremeyeceği zenginliklerle yüklüdür; geçici olduğu için de değerlidir. Her insan yaşamının kalitesi onun yapıp ettiklerinin bir toplamıdır. Kaliteli bir yaşamı amaçlayan kimsenin öncelikle kendisine "*Ben kimim?*" sorusunu yöneltmesi

ve bu soruya vereceği yanıtla kendine özgü bir yaşamı tasarlamaya koyulması gerekir. Kişinin kendi yaşamının bir tasarımcısı olmak, bütün tasarımlarını gerçekleştiremeye de olanaklıdır; yeter ki bunun bilincinde olsun. İleride bize acı çektirebilecek hiçbir şeyi yaşamımıza katmazsak, başkalarının gözyaşlarına neden olmayan mutluluğu istersek, yaptığımız her şeyde iyi ve doğruyu gözetirsek kaliteli bir yaşamı sürdürebiliriz. Stoa okulundan filozof **Seneca**'nın dediği gibi, "*Yaşam bir oyuna benzer; uzunluğu değil, iyi oynanıp oynanmadığı önemlidir.*" Aynı konuda filozof **Epikuros** da şunları söyler: "*Bilge insan beslenme konusunda gıdanın bol olmasına değil, lezzetli olmasına nasıl önem verirse; yaşamın da uzun olanına değil, hoş ve zevkli geçene yönelir.*"

Yaşam, "*Nereden*" ile "*Nereye*" arasında geçen ve eylemlerimizin toplamı olan bir süreçtir. Uzun olması değil, doğru, iyi ve güzel yaşanması önemlidir. Zaten yaşam sağduyulu birine her adımda doğru yolu gösterir. İyi ve kötü günlerine belli bir mesafeden bakabilen rahat eder. Yaşamın kendi doğasına ya da kendisinden beklenene uygun olup olmamasını sağlayan özelliklerin tümüne dayanan görünümüne yaşam kalitesi diyoruz ve o yaşamın çok boyutluluğunu gözetip ve gerçekleştiren nitelikli bir yaşama biçimini ifade ediyor. Herhangi bir şeyi bulunduğu düzeyin üstüne çıkararak, niteliğini iyileştiren şey kalitedir; üstün nitelikler, iyi ve güzel özellikler kaliteyi sergiler. Kalite ekonomik düzeyden çok, kültür düzeyine bağlıdır; kendini donatmayan, olanaklarını geliştirmeyen kimse kaliteli yaşama ulaşamaz. Oysa günümüzde insan yetiştirme işleri hayvancılıktaki gelişmeden çok daha geridedir. Yaşam ve toplum konuları bireylere bırakılmayacak kadar önemlidir ve gerçek dindarlık ölümü değil, yaşamı düşündürmektir. Çünkü yaşam ne kadar basit görünse, sıradan, alışılmış, günlük şeylerle yetineceğe benzese de hep bazı yüce istekleri sessizce içinde besler ve bunları gerçekleştirmek için de çareler arar durur. Yaşam, tıpkı bir sanatçının eserini yarattığı gibi, herkes tarafından bir sanat yapıtı güzelliğinde biçimlendirilebilir. Bu görüşe sanki **Goethe** de şu dizelerle katılmakta: "*Hayatın biçim kazansın, /Düşüncen hayat! /Canlandırıcı gücün hep üretici güç olsun.*"

Kaliteli yaşam tüketiciye tanımlanamasa bile yaşanabildiğince yaşanır. Aslında gerçek yaşam yaşayanlarındır ve yaşayan herkes değişimlere hazır olmalıdır. Eğer

sonunda kendimizi ve başkalarını tanırsak, problemlerimiz ve yanlışlarımız çabalarımızla çözülrse, kendimize ve başkalarına yararlı olabilirsek işte o zaman yaşam yaşanmaya değer diyebiliriz. **Yunus Emre** de öyle söylemiyor mu? "*Gelin tanış olalım,/İşi kolay kılalım,/ Sevelim sevillelim,/ Dünya kimseye kalmaz.*" Zaten yaşamımızın ve başarılarımızın dokusu zorunluyla rastlantının, kendiliğinden olanla bilinçli yaptıklarımızın bir karışımından ibaret değil mi? Kalite başkalarının söylediklerine bakarak değil, insanın kendi araştırmalarıyla bulabileceği bir şeydir. Kaliteli yaşam bir başka açıdan bireysel özgürleşmeyi sağlayan yaşamdır; bireysel özgürleşme ise bilgi yoluyla zincirlerini kırıp sınırlarını genişletme ve sevgi yoluyla da kendini zenginleştirmedir. Kendi aklını özgürce kullanan, sevgisini ve bilgisini çoğaltan kimse kaliteli yaşamın yoluna girmiş sayılır; bu yol başı ve sonu olmayan engebeli bir yoldur. Çünkü yaşam düzenli bir kaostur ve içinde bulunduğumuz her şey gibi anlaşılmaz bir biçimde özgürlükle zorunluluğun karışımıdır. Yaşamı nasıl görüyor, algılıyor ve yorumluyorsak yaşamın kalitesi de buna göre oluşur; yaşam felsefemiz ve dünya görüşümüz, hayat anlayışımız ve yaşama mantığımız tüm değerlerimizi, amaçlarımızı, ilkelerimizi, inançlarımızı, tutkularımızı ve duygularımızı biçimlendirir.

İnsan farkı yarattığı için değerlidir; bu bakımdan da sürekli olarak kendini ve etrafını fark etmek durumundadır. Kurallar ya da başkaları istediği için değil, kendisine ve karşısındakilere olan saygısı nedeniyle kişi işini en iyi biçimde yapmak zorundadır. Düşüncelerimizde, karar vermemizde ve bireysel başarılarımızda duygularımız, genel kabul gördüğü biçimindekinden çok daha fazla bir rol oynar. Farkı yaratan duygusal zeka ve hayal gücü bilgiden önemlidir; çünkü bilgi sınırlıyken, duygusal zeka ve hayal gücü sınır tanımaz. Kaliteli yaşam herkesin "*kendimi kafama koyduğum gibi örnek bir insan yapacağım*" diye hedeflediği, kendisiyle barışık ve çevresiyle uyumlu, üretken bir yaşamdır. Başkalarının eğitmesine fırsat vermeden kendini eğiten, yabancılaşmaya düşmeyen, yaşamı bir savaşım biçimi olarak değil, savaşımı bir yaşam biçimi olarak algılayan insan kaliteli yaşama adım atmış sayılır. Bu cümleden olarak kaliteli yaşam kişinin erdemli olmasını da gerektirir; erdem, insanın kendini aşma gücüdür. Kendini aşmak, evrensel oluşuma, her an biraz daha artan bir oranda katılmak demektir. İnsanın kendini aşması, sürekli olarak her an artan bir bilginin ve

eylemin gerektirdiği bir zorunluluktur. Latin ozan **Terentius'un** "*İnsanım, insanla ilgili hiçbir şeye yabancı kalamam*" dediği gibi, insanlığına giderek yabancılaşan insanın böylece bu yabancılaşmanın asılmasıyla yeniden ve daha üstün bir düzeyde insanlığına dönmesi ve "*Bütünsel insan*" (totaler Mensch) olması söz konusudur. İnsan başkalarıyla bütünleşerek kendisini tamamlar, zenginleştirir. Yoksa o tek başına bir hiçtir; başkalarıyla birleşerek güç kazanır; tıpkı örülen duvarda kullanılan taşlar ne kadar çoksa duvarın da o kadar sağlam ve yüksek olması gibi. Bu yeni insan bütün yetenek ve olanaklarına kavuşmuş, yaşam kalitesi üstün, eksiksiz bir insan olacaktır. "*Beşikle tabut arasındaki salıncakta yaşam boyunca sallanır dururuz... Yaşamın sonuyla başını birleştirebilen insan, en mutlu insandır.*" diyen **Goethe** iyi yaşam konusunda şu dizeleri yazmış: "*Kendine iyi bir yaşam mı kurmak istiyorsun?/Geçmişini hiç dert etmeyeceksin,/Kendini hep yeni doğmuş sayacaksın,/Her gün, ne istediğini sana söyleyecektir./Kendi işinden zevk alacaksın,/Başkalarının yaptığına değer vereceksin./En küçük şey canını sıkıya kalktığında,/Sen hep gününü gün edeceksin./En önemlisi, hiç kimseden nefret etmeyip,/Yarını Tanrı'ya bırakacaksın.*"

İnsanlar ihtiyaçları kadar harcama yapmaktan uzaklaşıp dilediğince tüketime yöneldikleri zaman daha fazla çalışmak, kendilerine ve ailelerine yeterince zaman ayıramamak, topluma yabancılaşmak ve mutsuz olmak gibi durumlarla karşılaşır. Lüks tüketimdeki artışın yaşam standardının da arttığı anlamına geldiği gibi yanlış bir sanıya kapılırlar. Tüketimi gereksiniminin çok ötesinde gerçekleştiren ve toplumun lüks düşkünlüğünü ihtiyaca dönüştüren insanlar aslında kaliteli bir yaşamı sürdürüyor değillerdir. Hiçbir insanın yaşam kalitesi tüketiminin artmasıyla yükselmez. Asıl ayağını yorganına göre uzatamayanların başları sıkıntıdan kurtulamaz. Öte yandan "*Tükettiğin oranda varsın*" ya da "*Harcadığın kadar güçlüsün*" anlayışı da tüketim ekonomisinin yanlış algılamasından başka bir şey değildir. Yaşam bizlere sunulmuş en üstün değer ve en büyük hediyedir; onu denetleyemediğimiz zaman başarılarla açılmayız. Kaliteli bir yaşamın yolunu herkes bugün, şimdi ve hemen seçmek zorundadır. Beklemek, ertelemek ve vazgeçmek anlamına gelir; vazgeçmek ise, zamanın efendisi değil, kölesi olmayı seçmek demektir.

Yaşama açık gözlerle değil de boş gözlerle bakan birisinin ondan bir şeyler beklemeye de hakkı yoktur. Eğer yaşama bir anlam katamazsak onu değerli kılamayız; anlamlandırma ise sevgiyle donatılmış düşünme ve eylem olmadan olmaz. Ancak bu içi boş bir sevgi değil yapıcı ve yaratıcı dolu dolu bir sevgi olmalıdır. Her türlü seviye açık olmak da yaşamın içinde ve eğitimle olanaklıdır. Buna koşut olarak mutlu olmayı beklemeden onu eyleme geçerek, eylemlerimizle yarattırsak gerçek yaşama sevincini de tatmış oluruz. Ama bunun için de en önce sağduyu ve sağgörümüzü geliştirmemiz gerekir. Bunlar da "ben, sen, o'yu, biz, siz, onlar'a" dönüştürebildiğimizde ancak gerçek gücü ve başarıyı yakalayabileceğimizi bizlere anımsatırlar. Görüldüğü gibi kaliteli yaşam konusu tüketilebilecek bir konu değil; bu nedenle de ne söylene yetersiz ve eksik kalıyor. Yaşamda bir bakıma hiçbir şey sonuçlanmıyor, her şey sürüp gidiyor, akıp geçiyor. Tıpkı Fransız ozan **Lamartine**'in ünlü "Göl" adlı şiirinde dile getirdiği gibi: *"Sonrasız gecesinde bu dönüşsüz seferin/Hep başka sahillere doğru sürüklenen biz,/Zaman adlı denizde bir gün, bir an için,/Demirleyemez miyiz?/...Sevişmek! hep sevişmek! Akıp giden saatin,/Değerini bilmeliyiz!/İnsan için liman yok, sahil yok zaman için,/O geçer, biz göçeriz!"*. Ancak değişende değişmeyi, akanda duramı yakalamak da insanın vazgeçemediği bir uğraşı, bir takıntısı. Eksikliğini, yetkin olmayışını böyle giderebileceğim sanıyor; kendisine bir takım hedefler amaçlar koyuyor; ilkeler, kurallar peşine düşüyor. Bunları tam olarak gerçekleştirilmediği de o yolda olmakta kendisini avutuyor. Ama yine de öyle sanıyorum ki *"Eleştirecilik"*'in kurucusu Alman filozofu **Immanuel Kant**'ın *"ahlak felsefesi"*'nde dile getirdiği *"kategorik buyruklar"* bu hedefe ulaşmada ve yaşamı kaliteli kılmada bizlere sağlam ipucu verebilmeyi amaçlamakta; bunlar şöyle sıralanırlar: *"Her zaman ve herkes için genel-geçer bir yasa olmasını isteyebileceğin bir ilkeye göre eyle.../İnsanlığı, kendinde ve başkalarında, hiçbir zaman bir araç olarak değil, ama her zaman bir amaç olarak göreceğin gibi eyle.../Her insanda, insan onuruna saygı göster."* Bu yaşama kuralları eşliğinde insan sahip olduğu olanaklarını geliştirip gerçekleştirdikçe, kendisini sürekli yetkinleştirdikçe, yaşama sıkıca sarılıp kendisini ve başkasını önemsedikçe, başka deyişle yaşama kalitesini artırdıkça özlemlerine kavuşmamasına ve mutlu olmamasına neden yok. Yeter ki insan kendisine belli bir uzaklıktan bakabilsin, kendisiyle arasına bir mesafe koymasını bilsin, eksiklerini ve fazlalarını görebilsin. İnsan, bilgisinin, gücünün ve umudunun sınırlarını bilirse neler

yapabileceğini de daha iyi anlar; başkalarının ya da şansın yardımını beklemeden, kendi şansını yaratabilir. Yaşama ustalıklarını hepimiz birbirimize açıklarız da uygulamaya gelince pek azımız işbaşı yapar. Belki de bu durum yaşamın çok parantezli olmasıyla ilgili. Kaliteli yaşam, insanoğlunun tahtının ve bahtının dengede olduğu yaşamdır. Büyük Yunan filozofu Platon'un dediği gibi, "Güzel olan zordur"; kaliteli yaşam da güçtür, çünkü o "örnek" bir yaşamdır. Yazımı bu "Örnek Yaşam"la ilgili aşağıdaki dizelerle bitirmek istiyorum:

*Aşk ve mutluluğun yerine,
Özgürlük ve huzuru koymak zorunda kalmıyorsan;
İmge avcılarının peşinden koşabiliyor,
Rengin sesini dinleyip, sesin rengini seyredebiliyorsun;
Her şeye karşın sevgini büyütebiliyor,
İçindeki çocuğu yaşıyor ve sese kulak verebiliyorsun,
Oyuncak olmadan sevişmenin elinde.
Mutlu olabiliyorsan eğer sevginle;
Birliği çoklukta, çokluğu birlikte görebiliyorsan,
Ölüme karşın ölümsüzlüğü düşleyebiliyor ve,
Bir ayağım yeryüzüne ötekini de yıldızlara basabiliyorsan eğer;
Bedenini, ruhunu ve zihnini geliştirip,
Kendini daha özgür kılabiliyorsan;
Ve tanımak için kendini, başkalarını da tanımaya çaba gösteriyor,
Sade yaşamınla onlara da yanında bir yer açabiliyorsan eğer;
Dostluğu ve neşeyi bulamasan da ele geçirmek için hâlâ uğraşıyorsan;
Geçmişini, şimdini ve geleceğini yani, gençliğini, olgunluğunu ve yaşlılığını,
Bir arada yaşayabiliyorsan;
Çalışıp üretiyor ve ürettiğini paylaşabiliyorsan;
Ortak akla katılıp yeni değerler yaratıyorsan eğer;
İşte o zaman kaliteli bir yaşamı yani,
Örnek bir yaşamı sürdürüyorsan demektir.*